

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք

Վահագն Գրիգորի Պետրոսյանի «Տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակը» վերտառությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան հայցելու համար ներկայացված թեկնածուական ատենախոսության վերաբերյալ

Վահագն Պետրոսյանի՝ «Տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակը» վերտառությամբ թեկնածուական ատենախոսությունը նվիրված է ժողովրդավարության էական հիմքերից մեկը հանդիսացող, հանրային իշխանության կարևորագույն ինստիտուտներից՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակին: Ընտրված թեմայի արդիականությունը կասկած չի հարուցում, հատկապես՝ հաշվի առնելով երկրում վերջին տասը տարիներին անցկացված տեղական ինքնակառավարման բարեփոխումները, դրանց արդյունքում համայնքների միավորման (վարչատարածքային բարեփոխումների) լայնածավալ գործընթացները, համայնքի ավագանու համամասնական և համայնքի ղեկավարի անուղղակի ընտրակարգերի ներդրումը սահմանադրական մակարդակում, դրա արդյունքում, հաշվի առնելով տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավական կարգավիճակի, դրանց փոխհարաբերությունների և գործառնական շրջանակի հետ կապված խնդիրները և դրանց լուծմանն ուղղված հնարավոր ուղիների բացահայտման անհրաժեշտությունը:

Ինչպես նշում է հեղինակը, հետազոտության նպատակը տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակի համակողմանի վերլուծությունն է, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման ոլորտը կարգավորող իրավանորմերի և իրավակիրառ պրակտիկայի կատարելագործման, ներպետական օրենսդրությունը միջազգային պայմանագրերով նախատեսված չափանիշներին համապատասխանեցնելու նպատակով՝ գիտագործնական մեթոդաբանությամբ առաջարկների մշակումն է:

Ներկայացված աշխատանքը կազմված է ներածությունից, երեք գլուխներից, որոնք ներառում են թվով ութ պարագրաֆներ, եզրակացությունից և օգտագործված

գրականության ցանկից: Ատենախոսության կառուցվածքը հստակ է, տրամաբանական և համապատասխանում է գիտական աշխատանքներին ներկայացվող պահանջներին: Նյութը դասավորված է համակարգային սկզբունքով՝ նախ, տեսական և մեթոդաբանական հիմքերի բացահայտում, ապա՝ կոնկրետ իրավական վերլուծություններ և եզրակացություններ: Աշխատանքի բաժինների հաջորդականությունն ապահովում է մտքի զարգացումը և ընթերցողի կողմնորոշումը հետազոտության տրամաբանության ծիրում:

Դրվատանքի է արժանի հեղինակի կողմից աշխատանքին վերաբերելի գիտագործնական վերլուծությունները, ինչը, անշուշտ, լրացնում է աշխատանքի ակադեմիական արժեքը: Բացի այդ, պետք է փաստել նաև, որ աշխատանքը գրված է գիտական ընդունելի լեզվաոճով, հստակ և մտքերի համարժեք տեղայնացմամբ:

Ներածությունում հիմնավորվում է ընտրված թեմայի արդիականությունը, հետազոտության օբյեկտը և առարկան, հետազոտության նպատակն ու խնդիրները, ատենախոսության տեսական, նորմատիվ, մեթոդաբանական և փորձառական հիմքերը, գիտական նորույթը, հետազոտության տեսական և գործնական նշանակությունը, հետազոտության արդյունքների փորձարկումը և աշխատանքի կառուցվածքը:

«Տեղական ինքնակառավարման պատմաիրավական հիմունքները և հիմնական տեսությունները» վերտառությամբ առաջին գլխում հեղինակը դիտարկում է տեղական ինքնակառավարման ձևավորման պատմաիրավական ակունքներն ու տեղական ինքնակառավարման էվոլյուցիան, տեղական ինքնակառավարման հին և դասական տեսությունները, համայնքների և կենտրոնական իշխանությունների փոխհարաբերությունների զարգացման առանձնահատկությունները՝ դրանց պատմական էվոլյուցիայի համատեքստում, տեղական ինքնակառավարման իրավական կարգավորման բնույթը, ժամանակակից գրականության մեջ համայնքների իրավունքների երաշխիքների տարբեր սահմանումները, տեղական ինքնակառավարման իրավունքի տարբեր տեսական մոտեցումները և տեղական ինքնակառավարման գաղափարախոսությունը, Հայաստանի Հանրապետությունում տեղական ինքնակառավարման առաջին ինստիտուցիոնալ հիմքերը, տեղական ինքնակառավարման համակարգի ներդրման, ձևավորման և զարգացման փուլերը,

վարչատարածքային բարեփոխումները (համայնքների միավորման գործընթացը և արդյունքները) և այլն:

Երկրորդ գլխում, որը վերնագրված է «Տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակը և երաշխիքները հանրային իշխանության համակարգում», հեղինակն ուսումնասիրում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակը և փոխհարաբերությունների արդի հիմնախնդիրները, համայնքների իրավունքների սահմանադրական իրավական երաշխիքները, Հայաստանի Հանրապետությունում տեղական ինքնակառավարման և տարածքային կառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների հետ կապված սահմանադրաիրավական և օրենսդրական առանձնահատկությունները, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և տարածքային կառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների համատեքստում առկա ինստիտուցիոնալ և կիրառական բնույթի խնդիրները և այլն:

Երրորդ գլուխը նվիրված է տեղական ինքնակառավարման ինստիտուցիոնալ բարելավման նախընտրելի ուղղությունների ուսումնասիրմանը և բացահայտմանը: Հեղինակը, մասնավորապես, անդրադառնում է տեղական ինքնակառավարման համակարգի ինստիտուցիոնալ հիմնախնդիրներին, մասնավորապես՝ տեղական ինքնակառավարման սահմանադրական կարգավորումների լույսի ներքո համայնքների միավորման գործընթացներում միավորվող կամ բաժանվող համայնքների կարծիքը լսելու գործիքակազմերին և իրավակիրառական պրակտիկային, «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքի իրավական արժեքին, համայնքի ավագանու համամասնական ընտրակարգի և համայնքի ղեկավարի անուղղակի ընտրակարգի ներդրման պայմաններում այդ մարմինների կարգավիճակին և փոխհարաբերություններին, միջհամայնքային միավորումների հետ կապված սահմանադրական (օրենսդրական) կարգավորումներին ու միջազգային փորձին, տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորություններին, պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման իրավակիրառական պրակտիկային և այլն: Միաժամանակ, նշված գլխի շրջանակներում հեղինակի կողմից հատուկ ուշադրության են արժանացել տեղական

ինքնակառավարման մարմինների ինքնաբավությանն ուղղված նախընտրելի ուղղությունների վերլուծությունն ու ներկայացումը:

Եզրակացության մեջ ամփոփվել են կատարված հետազոտության արդյունքները: Աշխատանքի արժանիքներից է այն հանգամանքը, որ մանրակրկիտ վերլուծության է ենթարկված տեղական ինքնակառավարման մարմինների ոչ միայն սահմանադրավական կարգավիճակի հետ կապված հիմնահարցերը, այլև դրանցից բխող տեղական ինքնակառավարման մարմինների կարգավիճակի և լիազորությունների շրջանակն ու նկարագիրը, սահմանադրական կարրգավորումների և տեղական ինքնակառավարման եվրոպական իրավական չափորոշիչների համատեքստում՝ ամենալայն դրսևորմամբ, դիտարկված են տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների վերանայման հնարավոր ուղիները, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման և տարածքային կառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների վերափոխման անհրաժեշտությունը:

Ընդհանուր առմամբ, հեղինակին հաջողվել է գիտական պատշաճ մակարդակով ներկայացնել դատողություններ և հետևություններ ու հիմնավորել որպես գիտական նորույթ պաշտպանության ներկայացվող դրույթները: Աշխատանքը տպավորիչ է հայրենական տեսական և իրավական աղբյուրների, իրավակիրառական պրակտիկայի, օտարերկրյա պետությունների և միջազգային փորձի բազմակողմանի և խորը ուսումնասիրության տեսանկյունից:

Աշխատանքի արժանիքներից է այն հանգամանքը, որ հեղինակն ուսումնասիրում է տեղական ինքնակառավարման սահմանադրաիրավական կարգավիճակին առնչվող բազմաթիվ երկրների օրենսդրությունն ու փորձը՝ դրանց արդյունքները լավագույնս համադրելով ազգային մակարդակում առկա ինստիտուցիոնալ և իրավակիրառական իրողությունների հետ:

Կարևորում ենք, որ հեղինակն ուսումնասիրել է ոչ միայն տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակը ներկայացնող և դրանից բխող ՀՀ օրենսդրական դաշտը՝ արտահայտելով արժեքավոր դատողություններ և գնահատականներ, այլ նաև ուսումնասիրել և աշխատանքում

ներկայացրել է Հայաստանի Հանրապետությունում տեղական ինքնակառավարման իրավակիրառական պրակտիկան:

Հատուկ ուշադրության է արժանի այն հանգամանքը, որ, ներածությունում ներկայացված հետազոտության նպատակներից ու խնդիրներից զատ, յուրաքանչյուր պարագրաֆում հեղինակը մատնացույց է անում այն կոնկրետ խնդիրները, որոնց ուսումնասիրությանն է նվիրված լինելու այն, ինչը հանարավորություն է տալիս նաև ընթերցողին հստակեցնել իր համար խնդիրների այն շրջանակը, որն ընդգրկված է տվյալ պարագրաֆում:

Աշխատանքի ակնհայտ արժանիքներից է նաև այն հանգամանքը, որ հեղինակը լուրջ ուշադրություն է դարձրել տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավական կարգավիճակի բարելավմանն ուղղված ոչ միայն սահմանադրական և իրավական կարգավորումներին, այլ նաև տեղական ինքնակառավարման եվրոպական իրավական չափորոշիչների համալիր և համեմատական վերլուծությանը, որպիսի պայմաններում հեղինակի կողմից առաջադրվել են գիտագործնական կարևորություն ներկայացնող եզրահանգումներ և առաջարկներ:

Աշխատանքը արժեքավոր է նաև նրանով, որ հեղինակին հաջողվել է համակողմանիորեն ուսումնասիրել և վերլուծել տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակի վերաբերյալ հայրենական իրավաբանական գրականության մեջ, ինչպես նաև ռուսական և արտասահմանյան աղբյուրներում առկա տեսական մշակումները և մոտեցումները:

Ամփոփելով վերը նշվածը՝ կարելի է եզրակացնել, որ ատենախոսությունում պատշաճ խորությամբ և բազմակողմանիորեն ուսումնասիրվել և վերլուծվել են առաջադրված հարցերը, արվել են հիմնավորված հետևություններ և առաջարկություններ: Ընդհանուր առմամբ հեղինակը հասել է իր առջև դրված հետազոտական նպատակներին՝ ցուցաբերելով ինքնուրույնություն իր դատողություններում և ցուցադրելով ստեղծագործական միտքը:

Միաժամանակ, կարծում ենք, որ ատենախոսությունը զերծ չէ նաև դրա հետագա հաջող պաշտպանության ընթացքը չխաթարող այնպիսի խնդիրներից, որոնց վրա անհրաժեշտություն կա բևեռելու հեղինակի ուշադրությունը, այդ թվում՝ իր հետագա

աշխատանքներում դրանց անդրադարձ կատարելու հնարավոր դիտանկյունից: Այսպես.

1. Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը ներկայացնող հատվածում հեղինակն ատենախոսության թեմայի արդիականությունը, ի թիվս այլնի, հիմնավորել է նաև հետևյալ համատեքստում. «Տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավական կարգավիճակին վերաբերող ներպետական օրենսդրության ուսումնասիրությունից նույնպես բխում է սույն հետազոտության արդիականությունը մասնավորապես.

- Սահմանադրությամբ և օրենքներով ամբողջ ծավալով երաշխավորված չեն տեղական ինքնակառավարման իրավունքի իրացմանն ուղղված հիմնադրույթները և դրանցից բխող անհրաժեշտ գործիքակազմերը,

- տեղական ինքնակառավարմանը վերաբերող սահմանադրական երաշխիքներն ամբողջությամբ չեն ընդգրկում վավերացրած Խարտիայի նորմերով սահմանված երաշխիքների շրջանակը, ինչն իր հերթին շղթայական ազդեցություն է ունենում ներպետական կարգավորումների վրա՝ հիմք հանդիսանալով, որոշ դեպքերում, անթույլատրելի իրավակիրառ պրակտիկայի ձևավորման համար,

- Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի դրույթների ոչ լիարժեք իրացումը սահմանադրական նորմերում,

- օրենսդրական մակարդակում սահմանադրական նորմերին հակասող կարգավորումների առկայությունը և այդ համատեքստում շարունակվող ինստիտուցիոնալ պրակտիկան,

- գործող օրենսդրությամբ նախատեսված տեղական ինքնակառավարման և տարածքային կառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների շրջանակից բխող խնդրահարույց իրավակիրառ պրակտիկան,

- տեղական ինքնակառավարման մարմինների փոխհարաբերությունների գործող մոդելի վերանայման անհրաժեշտությունը, հատկապես՝ ավագանու համամասնական ընտրակարգի և համայնքի ղեկավարի անուղղակի ընտրակարգի ներդրումը:»:

Թեև, ատենախոսության պաշտպանության ներկայացվող դրույթներում (8-րդ դրույթը) և բուն տեքստում հեղինակն անդրադարձել է միջհամայնքային միավորումների սահմանադրաիրավական կարգավիճակի վերլուծությանը և դրա

շրջանակում ներկայացված հարցադրումներին որոշակի անդրադարձ կատարվել է, սակայն, ատենախոսության արդիականությունը և խնդիրները ներկայացնող հատվածներում որևէ կերպ շեշտադրված չէ միջհամայնքային միավորումների սահմանադրաիրավական կարգավիճակի վերլուծության և դրա վերանայման անհրաժեշտությունը: Կարծում ենք, որ ինչպես ատենախոսության թեմայի արդիականությունը նկարագրող հատվածում, այնպես էլ ատենախոսության խնդիրների շրջանակը ներկայացնող մասում, նպատակահարմար կլիներ նաև արտացոլել միջհամայնքային միավորումների՝ ինստիտուտի հետ կապված խնդիրների ուսումնասիրման անհրաժեշտությունը և խնդիրը:

2. Պաշտպանության ներկայացվող 7-րդ դրույթում, սահմանադրական կարգավորումների լույսի ներքո, հեղինակի կողմից հիմնավորվել է այն մոտեցումը, ըստ որի՝ սահմանադիրն ավագանու առջև համայնքի ղեկավարի հաշվետու լինելու, հետևաբար, նաև պատասխանատու լինելու կարգավորումները Սահմանադրությամբ նախատեսելիս, անուղղակիորեն շեշտադրել է համայնքի ավագանու՝ բարձրագույն տեղական ինքնակառավարման մարմին հանդիսանալու հանգամանքը: Միաժամանակ, համայնքի ավագանու, որպես տեղական ինքնակառավարման բարձրագույն մարմնի մոտեցումն առավել մանրամասն ներկայացված է նաև ատենախոսության «Եզրակացություններ» բաժնի 10-րդ առաջարկության շրջանակում: Կարծում ենք, որ պաշտպանության ներկայացված դրույթի և ատենախոսության արդյունքում ներկայացված համապատասխան առաջարկության լույսի ներքո նպատակահարմար կլիներ ատենախոսության առաջարկություններում ներառել նաև լրացուցիչ առաջարկ, ըստ որի՝ համայնքի ավագանու՝ բարձրագույն տեղական ինքնակառավարման մարմնի կարգավիճակը, որպես սահմանադրական և ինստիտուցիոնալ երաշխիք կամ հիմնադրույթ, սահմանվեր Սահմանադրությամբ և «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքով:

3. Ատենախոսությամբ (էջեր 125-126) վերլուծվել և մասամբ հիմնավորվել է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» իրավական արժեքն ու դրա կարգավիճակի վերանայման անհրաժեշտությունը: Ըստ այդմ, ըստ հեղինակի. «Տեղական ժողովրդավարության սահմանադրական հիմքերի օրենսդրական հստակեցումն ու մանրամասնումը պետք է կատարվի համակարգված ձևով, որպեսզի բացառվեն

իրավակարգավորումների միջև հակասություններն ու կոլիզիաները, իրավական բացերն ու դրանցով պայմանավորված տեղական ժողովրդավարության զարգացման իրավական խոչընդոտները: Կարևորելով տեղական ինքնակառավարման ոլորտը կարգավորող հիմնական օրենքի իրավական կարգավիճակի ազդեցությունը տեղական ժողովրդավարության ամրապնդման և զարգացման վրա՝ առաջարկվում է սահմանադրական բարեփոխումների համատեքստում «Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքին տալ սահմանադրական օրենքի կարգավիճակ, հաշվի առնելով նաև, որ սահմանադրական օրենքների ընդունման համար սահմանված ձայների որակյալ մեծամասնության սահմանադրական պահանջն ուղղակիորեն նշանակում է, որ տեղական ինքնակառավարման հարցերի վերաբերյալ անհրաժեշտ կլինի քաղաքական ուժերի լայն շրջանակի փոխհամաձայնություն:»:

Գտնում ենք, որ մեջբերված հիմնավորումն առնվազն պետք է ներկայացված լիներ ատենախոսության «Եզրակացություններ» վերտառությամբ բաժնում՝ առաջարկության տեսքով: Ավելին, նպատակահարմար կլիներ, որ հեղինակը առավել խորը վերլուծության ենթարկեր դիտարկվող հարցը, որպիսի պայմաններում հնարավոր կլիներ անգամ նշված եզրահանգումը ներկայացնել որպես պաշտպանության ներկայացվող դրույթ:

4. Առկա են նաև որոշ տեխնիկական թերացումներ, օրինակ.

- պաշտպանության ներկայացվող 1-ին դրույթի 3-րդ նախադասությունում նշված է. «Տեղական ինքնակառավարման *եվրոպական խարտիայի եվրոպական խարտիայի* համատեքստում» (էջ 10),

- առաջին գլխի 3-րդ պարագրաֆում նշվում է, որ 2020 թ. գրեթե ամբողջությամբ ներդրվեց համայնքի ավագանու ընտրությունների համամասնական ընտրակարգը, բացառությամբ՝ «ազգային փոքրամասնություն- ներով բնակեցված թվով 5 համայնքների», այնինչ այդպիսի համայնքների թիվն ավելին է. 2026 թվականին թվով 7 համայնքներում ՏԻՄ ընտրություններն անցկացվում են մեծամասնական ընտրակարգով (տես՝ www.elections.am Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի պաշտոնական կայքը),

- տեքստում առկա են որոշ օտարալեզու հասկացություններ, օրինակ՝ «պրոֆեսիոնալ» (էջեր 26, 64, 171), «ֆիսկալ» (էջ 160), «ռեգիոնալ» (էջ 91) և այլն:

Վերը նշված նկատառումներն ու առաջարկություններն ամենևին չեն նսեմացնում աշխատանքի ակնհայտ արժանիքները: Ատենախոսության հիմնական տեքստում և սեղմագրում կատարված առաջարկություններն ու եզրակացությունները համապատասխանում են թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ հեղինակի հրապարակած հոդվածներն արտացոլում են ատենախոսության մեջ տեղ գտած տեսական ու կիրառական եզրահանգումներն ու առաջարկությունները:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ գտնում ենք, որ Վահագն Պետրոսյանի՝ «Տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրաիրավական կարգավիճակը» վերտառությամբ թեկնածուական ատենախոսությունն իրենից ներկայացնում է համակարգային, համալիր և ավարտուն հետազոտություն, բավարարում է ՀՀ կառավարության 1997 թվականի օգոստոսի 8-ի «ՀՀ-ում գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգը հաստատելու մասին» թիվ 327 որոշմամբ սահմանված պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է ԺԲ.00.02 - «Հանրային իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհման:

**Պաշտոնական ընդդիմախոս,
ՀՀ Սահմանադրական դատարանի նախագահի խորհրդական,
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ**

L.Ա. Հակոբյան

23.09.2026թ.

L.Ա. Հակոբյանի ստորագրությունը հաստատում եմ:

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻ ՏԵՂԱԿԱԼ՝**

Ա. ՄԱՐՈՒԹՅԱՆ

23.09.2026թ.